

„Gyógyír örömrre, bánatra”

Beszélgetés Fodorné László Mária szövőművésszel

A kultúrtörténetben minden évszázad megszüli, összegzésként, figyelmeztetésül, a maga vezérgondolatát. A Gutenberg-galaxis óta ez nyomon követhető. Vagyis rögzítődött az adott kor vezérmotívuma.

Azt mondja például a gótika, hogy emeld a tekinteted az égre, s megláthatod, hol az igazság! Azt mondja a reneszánsz, hogy vedd le a szemedet az égről, s nézd meg az embert!

A reformkorban Madách Imre összegezte – nem csak a magyarság számára – a XIX. század vezérgondolatát: „Mondottam ember: Küzdj, és bízva bízzál!” Másik szállóigévé vált mondata *Az ember tragédiájából* szintén az egész korra jellemző: „S az ember célja e küzdés maga!”

A XX. század legfontosabb üzenetét Tamási Árontól olvashatjuk. Az sem véletlen, hogy egy olyan ember szájába adja, aki már elveszítette hazáját, saját anyanyelvét, kultúráját.

Jellemző, hogy miután elveszítünk valamit, akkor jövünk csak rá annak igazi értékére. Tamási – angyali szózatként – mintegy a megvilágosodott elme bölcsességével figyelmeztet: őrizzük a földet, amelyben születünk! Megelőzte igazával a kort, amelyben élt: a migrációt választó emberiség katasztrófa felé menetel. Igen, századunk *vezérgondolatát* a már hazájától megfosztott író (Trianon) egy *afroamerikai* emberrel mondatja ki. Hogy mi célra vagyunk is a világon!

„Kimentem a fekete templom elé, s ott megálltam, hogy váraozzam a megtisztult négerre... s akkor a barátai között jókedvűen és vidáman kilépett az ajtón. Odamentem hozzá, megfogtam a kezét, mélyen a szemébe néztem és azt mondtam neki: – A maga lelke most tiszta: mondja meg tehát nekem, hogy mi célra vagyunk a világon? A négernek megmerevedett az arca, mélyen a szemembe nézett, és így szólt: – Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne! Ahogy ezt kimondta, ismét kacagni kezdett, de nem egészen úgy, mint az előbb, hanem a keserves és az örökké hontalan ember kacagásával... Majd hirtelen szaladni kezdett lefelé a hegyen. Úgy szaladt, mintha nem is ember lett volna, hanem valami fekete angyal.”

A Magyar Művészeti Akadémián Fodorné László Mária népi iparművész székfoglaló előadásának hallgatása közben – gyönyörködve sárközi szöttéseiben, fehér vásznaiban, keresztesemes hímzéseiben, a bíborvásznon-szövésű mintáiban vagy cifraszöttéseinek kápráztatóan szép darabjaiban – szinte éreztem: Tamási Áron lelke lebegett fölöttünk!

Hálát éreztem mindazok iránt, akik őrizték a hazát s vele együtt ősi kultúránkat! Azt, hogy a sárközi népművészet pompája a maga tisztaságában, élő mivoltában itt van karnyújtásnyira – és bármikor, bárki számára elérhető, megtanulható –, László Máriának köszönhetjük, az ő áldozatos és fáradhatatlan munkásságának, népművészetünk iránt való elköteleződésének!

– *Decsen született, a gazdag népi hagyományokkal rendelkező Sárköz szívében. Azt gondolnám, hogy ez az ősi mesterség anyáról lányára szállt, és a szövést otthon, édesanyjától tanulta.*

– Szüleim nem tősgyökeres sárköziek. Édesanyám Dunaszentgyörgyről, Tolna megyéből származik, édesapám pedig a Vajdaságból került erre a vidékre, még útlevel nélkül, 1945-ben. De lakott a szomszédunkban egy szövő asszony, Nemesné Futó Katica néni, aki látta az érdeklődésemet és szívesen magyarázta nekem a szövés technikáját. Akkoriban ő az egyik legbonyolultabb szövés technikával szedett díszpárnákat készített, amelyet könnyebb úgy szőni, ha ketten dolgoznak. A segítőnek nem kell feltétlenül szőni tudni, elég, ha a szövő irányít. Menet közben fokozatosan megértettem, megtanultam az egész folyamatot, és határtalanul boldog voltam, hogy részt vehetek az alkotásban. Itt meg is pecsételődött a sorsom.

– *Mikor sikerült az első önálló munkáját elkészítenie?*

– Ez nem volt olyan egyszerű dolog, hiszen nemcsak gyakorlat kell hozzá, hanem egy önálló szövőszék is. Olcsó mulatságnak ez most sem mondható, de akkoriban fölöttébb nehéz volt ilyen komoly beruházást megteremteni. A TSZ-ben nyári mezőgazdasági munkát vállaltam (a gép után krumplit szedtem), így két nyáron összegyűjtöttem a szövőszék árát. S megvettem magamnak az első szövőszéket. Ő a mai napig megvan, s a világ kinciséért sem válnék meg tőle!

– *Különös hallanom, hogy a szövőszéket nem tárgynak, hanem személynek nevezi!*

– Igen, őt Ónodi Juditnak hívják, 112 éves és még mindig nagyon szép. A szövőszékeket az erre szakosodott asztalosmesterek készítették, és rendszerint rávésték a tulajdonos nevét. A sárközi fiatalasszonyoknak és nagylányoknak legtöbbször alsónyéki asztalosmesterek készítették a szövőszékeket, s azután már öröklődött. A műhelyemben lévők mind Sárközből valók, s ezek a gyönyörűen faragott, festett szövőszékek száz évnél régebbiek. Ennek ellenére tökéletesen működnek, és még fognak is néhány nemzedéken keresztül. Különösen jó érzés ilyen eszközökkel dolgozni, mert mindegyik külön-külön egy élet; szinte mesél az a kéz által fényesre csiszolódott bordahaj vagy vetélő, ami tiszteletet parancsol.

– *Oly nagy szeretettel beszél ezekről a régi szövőszékekről (milyen szép is a magyar nyelv: még nem gépeknek nevezi ezeket a szövőeszközöket), de akik dolgoztak vagy dolgoznak mögöttük, talán ők sem érdektelenek. Tudna ezekről a – számomra – szent asszonyokról mesélni?*

– Akik engem tanítottak, nem tartották magukat népművészeknek – pedig a műhelyben majdnem minden szövőasszony a Népművészet Mestere volt. Ők egyszerűen csak mindent tudtak a sárközi szöttesekről. Ők még hagyományos módon örökölték mesterségbeli tudásukat. A munkájuk iránti szeretet, tisztelet és alázat példaértékű volt számomra. Sok nevet említhetnék, de kiemelném közülük Szélesné Bözsike nénit, akit legnagyobb mesteremnek tartok, s akitől a legtöbbet tanultam. Csendes, szerény asszony, a szövés gyönyörűsége adott neki minden szépet és jót, mert egyébként nehéz sorsa volt. Három asszony élt együtt egy családban. A Szülিকে,

az Édesanyja és Ő. Mind özvegyasszonyok. Bözsike néni férje a második világháború áldozata lett. Egyetlen fiát egyedül nevelte föl, nem ment többet férjhez. Minden álmát, vágyát a szöttesekbe szötte bele. Kivételesen gyönyörű munkái voltak!

– *Székfoglaló előadásán, amikor megnevezte ezeket a szövésmintákat, úgy éreztem, mintha virágoskertben járnék! Felsorolna ezek közül néhányat?*

– Jellemző és nagyon kedvelt Sárközben a geometrikus minta, amelyeket olyan nevekkel illetnek, amilyen betűket formáznak; van például K-s szöttes, D-s, de van vízfolyás, keresztaszemes, kisláda, nagyláda. Létezik csibeszemesszöttes, vagy aprórózsás motívum. A sárköziek legkedveltebb szedettes mintái a csillag, vagy hegyes és kerek rózsák, vagy csillagrózsa két vagy négy oszloppal, kerek rózsza vasmacskával, valamint páros galamb kerek vagy csillagrózsával, vagy tölgyfaleveles és babafejes kölyökhímek... ezeket szöttek a legszívesebben.

– *Az akadémiai laudációban Andrásfalvy Bertalantól hallhattunk dicsérő sorokat munkásságáról. Megütötte a fületem, hogy létezik egy olyan szövésfajta, amelyet jelenleg egyedül László Mária ismer, így már csak Ön tud ezzel a technikával dolgozni.*

– A híres kétoldalas szövésről van szó, amelyet még a legügyesebb sárközi szövők közül is minden korban csak egy, legfeljebb két asszony ismert. Két szín oldalasnak is nevezzük, mert egyszerre készül, például fölül piros, alul fekete színnel. Tükör segítségével lehet figyelemmel kísérni az alsó mintát. Szövése nagyon lassú és bonyolult. Ennél a szövésnél nem lehet ábrázolni, és az ajtót is be kell zárni! Hasonlóképpen, mint öregjeink, mikor a nagy odafigyelést igénylő szálbefűzést csináltak! Bezárták a kaput, és kiírták: „ne zavarj, fogdosok”! A kétoldalas szövés nagyon féltve őrzött tudás volt, nehezen adták tovább, és nagyon ki kellett érdemelni. Nagy ajándék az élettől, hogy ezt egyedül az én mesterem tudta abban az időben. Sokat kellett addig bizonyítanom, pedig akkor már 35 éve szöttem, amikor azt mondta, most már átadja, mert úgy látja, megérdemeltem.

– *Ezt az ősi tudást, amelyet hosszú évtizedek alatt sajátított el és tárt a világ elé, tovább lehet-e adni? Úgy tudom, 2000-ben a hannoveri világkiállításon is csodájára jártak népművészetének. Tanítható-e a szövés a mostani fiataloknak, ebben a mai (majdnem azt mondtam, hogy multikulturális, de javítanom kell önmagam: ebben a semmi-kulturális) világban?*

– Nagyon téved, aki azt gondolja, hogy a fiatalokat nem érdekli minden, ami szép! Nagyon sok tanítványom volt mindig, és van ma is, és különösen nagy öröm számomra a gyerekek nagy érdeklődése. Volt olyan időszak, amikor Decsen 16 szövőszékem volt egyszerre, és szövő tanulóim nyáron egy-egy hetet töltöttek el műhelyemben. Nagy hálával tartozom ezért családomnak, különösen asztalosmester férjemnek, aki a szövőszékek készítésében és javításában mindig is nagy segítségemre volt.

Amikor a Decsi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet megszűnt, a decsi Tájházba helyeztük a veszélybe került gazdag mintatárat, és férjemmel Balatonalmádban folytattuk működésünket. Itt vannak olyan kis „szövőlepkéim”, akik hét-nyolc évesen kezdtek szőni nálam, s ma már középiskolásként sem hagynak ki egy évet

sem. Ők már csodálatosan szőnek, rendkívül ügyesek, sokszor megszövik nyáron családtagjaiknak a karácsonyi ajándékot is!

Minden örömmel azon vagyok, hogy a tanulóim érezzék, amit én: a szövés az egyik legcsodálatosabb mesterség, mert a szövőszékbe ülve megszűnnek a gondok, ott csak az alkotás létezik. Olyan, mint a zene, gyógyír öröme, bánatra.

